

О. О. Слюсаренко,
старший викладач
(Національний фармацевтичний університет)
olegs15@mail.ru

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ В СИСТЕМІ ВИМОГ ДО ФАХІВЦІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Анотація

Стаття присвячена характеристиці лідерських якостей фахівців фармацевтичної галузі. Розкрито сучасні вимоги до фармацевтів. Визначено основні якості лідера-фармацевта (гнучкість, проникливість, комунікабельність, енергійність, прагнення вчитися, схильність до керівництва, оптимізм, емпатія, відповідальність, креативність, чесність, емоційна стійкість). Висвітлено фактори, що впливають на формування лідерських якостей фармацевтів: фактори мікросередовища, мезосередовища та макросередовища.

Ключові слова: фармацевт, лідерські якості, вимоги, фактори.

Summary

The article is dedicated to characterization of leadership qualities of pharmaceutical sphere. The modern requirements to pharmacist have been revealed. The main qualities of leaders-pharmacists have been determined. They are flexibility, shrewdness, desire for changes, communicativeness, energy, desire to learn, inclination to leadership and managements, optimism, empathy, responsibility, creativity, honesty, emotional stability. The factors, which influence the formation of pharmacists' leadership qualities, have been determined. They are factors of microenvironment, meso-environment and macroenvironment.

Key words: pharmacists, leadership qualities, requirements, factors.

Постановка проблеми. Розвиток постіндустріального, інформаційного суспільства, утвердження гуманістичних цінностей детермінують докорінну зміну парадигми освіти, вектор якої спрямовується на формування в студентській молоді не тільки знань, умінь і навичок, а й необхідних з точки зору соціального замовлення компетентностей, зокрема, активної життєвої позиції, мотивів реалізації власного потенціалу та самовдосконалення впродовж життя. Зміни в громадському житті неможливо уявити без зростання духовного потенціалу людини, формування її лідерських умінь та навичок, потенціалу.

Не є винятком і фармацевтична освіта, яка згідно з Концепцією "фармацевта семи зірок", розробленою й запропонованою ВООЗ та Міжнародною фармацевтичною федерацією, покликана здійснювати підготовку сучасного, висококваліфікованого, ринково-зорієнтованого працівника медичної галузі, спроможного виконувати 7 головних функцій (фахівець, що надає допомогу; особа, що приймає рішення; комунікатор;

менеджер; довічний учень; наставник; лідер). Потребуваність лідерства у фармацевтичній галузі зумовлена тим, що в рамках міждисциплінарної медичної допомоги або відсутності спеціалістів інших медичних напрямів фармацевт має бути готовим узяти на себе лідерську місію в забезпеченні благополуччя пацієнта та суспільства.

З огляду на це актуальним є питання розгляду особливостей у фахівців фармацевтичної галузі лідерських якостей визначення їх потенціалу.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз стану наукової розробки досліджуваної проблеми дозволяє зробити висновок про те, що науковцями розкрито певні аспекти проблеми формування лідерських якостей особистості. Основними напрямками досліджень є: виховання лідерських якостей школярів (О. Галенко, О. Хмизова, В. Ягоднікова), студентів – майбутніх учителів (Н. Мараховська, Н. Семченко), учителів-практиків (А. Анцибор), менеджерів (О. Білоус, Л. Борщ, А. Доронін, А. Карнаухова, О. Петряєв), громадських активістів (О. Болотська, А. Мітлош, Р. Скірко, Н. Шелест), державних службовців (М. Іжа, С. Попов, С. Давтян) та політичних лідерів (С. Денисюк, О. Крутій, С. Кузнецова, А. Лисюк, К. Луценко, А. Пахарєв, М. Школяр). Водночас проблема лідерських якостей фахівців фармацевтичної галузі окремо не розглядалася, що і зумовило цей науковий пошук.

Це дослідження є частиною програми науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Мета статті – розкрити особливості лідерських якостей фахівців фармацевтичної галузі.

Виклад основного матеріалу. За останні роки роль фармацевта значно змінилася: зараз вона включає обов'язки з відбору, закупівлі, зберігання, доставки, розподілу, видачі й застосування якісної продукції з метою покращення здоров'я пацієнта, не нанесення шкоди. Головною метою, що постає перед фармацевтичною практикою, є надання медичної допомоги, яка фокусується на пацієнті й супроводжується всіма необхідними функціями (консультування, надання інформації з лікарських засобів, моніторинг лікарської терапії, а також технічні аспекти щодо надання фармацевтичних послуг, включаючи регулювання забезпечення лікарськими засобами) [4].

З огляду на це в провідних документах, що визначають діяльність фармацевтів (положення МФФ "Про професійні стандарти фармацевтичної допомоги", Концепція "фармацевта семи зірок", заява МФФ "Про професійні стандарти у визначенні ролі фармацевта в покращенні прихильності до тривалої терапії"), робиться акцент на необхідності розширення й удосконалення підготовки фармацевтів, їх становлення як лідерів у боротьбі з хворобами, а також активної участі в діяльності фармацевтичної індустрії, адміністративних органах, професійних асоціаціях, закладах охорони здоров'я, навчальних закладах [4].

Лідер – це найавторитетніша особистість у певній групі людей, яка завдяки своїм особистим якостям відіграє головну роль у різних моральних, соціальних та інших ситуаціях, спільній діяльності членів групи має значний

вплив на них, приймає рішення у значущих для групи ситуаціях і несе за них відповідальність. Лідерські якості – це якості особистості, що забезпечують ефективне лідерство, тобто такий вплив і спрямованість у системі взаємостосунків із людьми, що допомагають досягнути поставленої мети [8; 9].

Серед основних якостей, якими повинен володіти лідер, у тому числі у фармацевтичній галузі, можна виділити такі [1-9]:

- гнучкість (емоційна, поведінкова, когнітивна), що виявляється в здатності оперувати значною кількістю тактик і стратегій, обираючи ту модель поведінки, яка дозволить досягти позитивного результату не загальною, а в чітко визначених умовах, перебудувати, переоцінити вже наявні способи дії, багатопланово підходити до можливості їх змін, ефективно працювати з людьми (особливо тими, хто потребує специфічної медичної допомоги), ефективно керувати в середовищі, що постійно змінюється, і розв'язувати завдання і проблеми, які виникають унаслідок цього;

- адаптивність, що передбачає здатність оцінювати ситуацію (особливості завдання, індивідуальні та групові характеристики колег і пацієнтів), а також власні можливості (ресурси сили і лідерські навички) для вибору найбільш оптимального способу поведінки;

- проникливість, далекоглядність (здатність розуміти й використовувати наявні можливості для точної діагностики проблеми, прогнозування можливих результатів та ускладнень; визначення фармацевтом основних питань і розробка нових стратегічних напрямів і планів своєї діяльності, зокрема, і фармацевтичної галузі, загалом; здатність розуміти особливості розвитку глобального середовища);

- точна самооцінка (усвідомлення фармацевтом своїх сильних і слабких сторін і здатність оцінити, як його дії впливають на оточуючих людей, їх діяльність і самопочуття);

- прагнення до змін (постійних пошук можливостей (і заохочення до цього інших людей) для використання новаторських підходів до розв'язання проблемних ситуацій та завдань, що постають перед фармацевтом);

- комунікабельність, що передбачає здатність вчасно допомогти порадою, інструкцією і рекомендацією людям, які їх потребують, а також забезпечення зворотного зв'язку щодо результатів їхньої діяльності, чітко й коротко висловлювати свої думки, почуття та ідеї; впоратися з конфліктною ситуацією; користуватися мовленнєвими засобами і привертати увагу; виявляти розуміння до особливостей і проблем людей, які потребують допомоги; адаптуватися до різних стилів і норм спілкування, прийнятих у різних культурах, використовувати потрібні методи і засоби міжособистісного спілкування для впливу на людей і побудови ефективних взаємостосунків;

- енергійність (володіння фізичними і розумовими здібностями, необхідними для розв'язання різних професійних ситуацій, активна життєва позиція, високий рівень домагань), цілеспрямованість та ініціативність, уміння концентруватися на головному, наполегливість;

- прагнення вчитися (вияв особистого прагнення навчатися; постійна робота із забезпечення можливостей розширювати свої знання з медицини, фармації тощо), прагнення до постійного самовдосконалення і

критичного сприйняття дійсності, висока вимогливість до рівня досягнень;

- схильність до керівництва (здатність визначати стратегічний напрям розвитку свого відділу або закладу охорони здоров'я, що спрямований на забезпечення співробітництва, досягнення успіху; здатність визначати курс дій на довгий строк і враховувати всі обмежувальні фактори; здатність мобілізувати ресурси та правильно розподіляти повноваження серед інших співробітників, ефективно керувати їх роботою шляхом ретельного планування робочого часу і правильного визначення пріоритетів, вимог та можливостей; здатність порівнювати і зіставляти технічні можливості, збирати необхідну інформацію та визначати основні моменти, дотримуватися обраного курсу; здатність впливати на людей; спрямованість на результат);

- позитивний настрій, оптимізм (вияв позитивного настрою в складних ситуаціях, конструктивне ставлення до труднощів; забезпечення оптимістичного й одночасно реалістичного ставлення до майбутнього);

- емпатія, здатність розуміти інших людей, схильність до надання допомоги, підтримка оточуючих, їх навчання;

- відповідальність, здатність керувати часом, собою і стосунками;

- турботливість (здатність враховувати інтереси, сумніви, успіхи інших людей);

- креативність, що передбачає "відчуття" нового, використання можливостей, ерудованість, швидкість і гнучкість розуму;

- чесність (дотримання норм моралі, культура поведінки);

- емоційна стійкість (урівноваженість, здатність контролювати свої емоції, виваженість у діях і вчинках), доброзичливість, тактовність.

Водночас можна виокремити негативні якості лідера, що можуть призвести до погіршення якості його роботи [1], зокрема: залежність і надмірне прагнення до схвалення оточуючих, надмірна схильність до суперечок, зверхність, нерішучість, надмірна ексцентричність, байдужість, імпульсивність, надмірне прагнення до перфекціонізму, мінливість.

На розвиток лідерських якостей фармацевта значний вплив мають [3] фактори мікросередовища (сімейні стосунки; освіта; друзі), мезосередовища (культурна різноманітність, релігія (духовність), отримувана інформація, подорожі) та макросередовища (суспільно-політичний устрій держави).

Ефективність впливу значною мірою визначається засобами впливу, які лідер застосовує свідомо і несвідомо. У цілому, засоби впливу поділяються на вербальні і невербальні. Вербальні засоби – словесний вплив на свідомість людей. Невербальні засоби – засоби несловесного впливу, зокрема рухи тіла, фізичні характеристики, вираз очей, інтонація, манера вимови, що відображає емоційні переживання людини [9].

Під впливом конкретних умов діяльності і на основі генетично визначених факторів у лідера формуються моделі поведінки, яка відрізняє його від інших людей. Великий вплив на формування моделей поведінки мають потреби, інтереси, схильності й цілі особистості. Звичні моделі поведінки можуть бути як мимовільними (обирається без свідомого дослідження взаємозв'язку інтересів, цілі та засобів досягнення), так і раціональними (похідними від свідомого аналізу потреб та інтересів

індивіда в конкретній ситуації, при визначенні мети і необхідних ресурсів для її досягнення). В останньому випадку лідер краще адаптується до ситуації і, як правило, обирає найбільш ефективні моделі поведінки.

В арсеналі лідера є значна кількість моделей поведінки, до яких він може звернутися в тій чи іншій ситуації. Найчастіше моделі поведінки, що використовуються лідером відносно оточуючих людей, визначають стиль лідерства. Зокрема, найпоширенішими стилями лідерства є: авторитарний, ліберальний і демократичний. У кожного лідера формуються домінуючий і другорядні стилі лідерства [9].

Висновки. Отже, сучасні вимоги до фармацевтів передбачають збільшення їх ролі в медичній і фармацевтичній сферах, посилення впливу в управлінських органах, закладах охорони здоров'я, освітніх установах, становлення фармацевтів як лідерів у боротьбі з хворобами. Основними якостями лідера-фармацевта є такі: гнучкість, проникливість, прагнення до змін, комунікабельність, енергійність, прагнення вчитися, схильність до керівництва, оптимізм, емпатія, відповідальність, турботливість, креативність, чесність, емоційна стійкість тощо. Формування лідерських якостей, у свою чергу, зумовлюється впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Ця стаття не висчерпує всіх аспектів проблеми. Перспективними є висвітлення особливостей формування лідерських якостей в освітньому просторі вищих фармацевтичних навчальних закладів, розкриття потенціалу фізкультурно-оздоровчої діяльності для виховання якостей лідера.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байхэм У. С. Воспитай своего лидера. Как находить, развивать и удерживать талантливых руководителей / У. С. Байхэм, О. Б. Смит, М. Дж. Пизи. – М. : Издательский дом "Вильямс", 2002. – 416 с.
2. Кричевский Р. Л. Если Вы – руководитель... Элементы психологии менеджмента в повседневной работе / Р. Л. Кричевский. – М. : Дело, 1998. – 284 с.
3. Мітлош А. В. Моделі лідерської обдарованості / А. В. Мітлош // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. – К. : "Логос", 2006. – Том VII: Екологічна психологія. Вип. 9. – С. 238-244.
4. Развитие фармацевтической практики: фокус на пациента. – Б. : СитиХоуп Интернешнл, 2008. – 112 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fip.org/files/fip/publications/DevelopingPharmacyPractice/DevelopingPharmacyPracticeRU.pdf>
5. Смит Д. Лидерство в сфере профессиональных услуг / [Д. Смит]; пер. с англ. Л. И. Байсара. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2005. – 288 с.
6. Стаут Л. Лидерство: от загадок к практике / Л. Стаут; пер. с англ. Т. Таланова, И. Ющенко. – М. : ООО "Добрая книга", 2002. – 320 с.
7. Трэйси Б. Цель – абсолютное лидерство / Б. Трэйси. – М. : АО "Интер-эксперт", 2003. – 400 с.
8. Ягоднікова В. В. Формування лідерських якостей старшокласників в особистісно орієнтованому виховному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / В. В. Ягоднікова. – Луганськ, 2006. – 21 с.
9. Яхонтова Е. С. Эффективность управленческого лидерства / Е. С. Яхонтова. – М. : ТЕИС, 2002. – 501 с.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2016